

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет іноземної філології
Кафедра англійської мови

Дипломна робота
магістра

з теми: **«СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАЗВ
ПРОФЕСІЙ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ»**

Виконала:
студентка 2 курсу Ang1-M19z групи
спеціальності 014 Середня освіта
Мова і література (англійська)
Варяниця Каріна Петрівна

Керівник:
Петрова Т.М.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри англійської мови

Рецензент:
Калинюк Т.В.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри німецької мови

Кам'янець-Подільський

2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЛЕКСИЧНІ НОМІНАЦІЇ КРИЗЬ ПРИЗМУ МОВНОГО АНТРОПОЦЕНТРИЗМУ.....	6
1.1. Антропоцентризм як один з векторів сучасної лінгвістики.....	6
1.2. Назви професій як вид антропоцентричної номінації.....	17
Висновки до розділу1.....	32
РОЗДІЛ 2. СЛОВОТВОРЧІ ТА СЕМАНТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НАЗВ ПРОФЕСІЙ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....	33
2.1. Особливості зовнішньої форми англійських назв професій.....	33
2.1.1. Афіксальні деривати.....	33
2.1.2. Композити.....	43
2.1.3. Конверсиви.....	49
2.1.4. Назви професій-словосполучення.....	52
2.2. Особливості внутрішньої форми англійських назв професій.....	55
ВИСНОВКИ.....	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66

ВСТУП

Антропоцентризм став одним із провідних напрямків лінгвістичних досліджень на рубежі ХХ–ХХІ століть. У рамках такої парадигми дослідниками вирішуються питання, пов'язані з отриманням, кодуванням, зберіганням і передачею інформації різними засобами, у тому числі і лінгвістичними, що забезпечує інтеграцію різних областей знання, що ведуть до гуманізації наукових дисциплін. Одним з аспектів дослідження гуманізації став антропоцентризм, під яким розуміється насамперед положення про людину як центр і вищу мету світобудови всіх подій, що відбуваються у світі.

Останні роки позначені появою великої кількості робіт у галузі теоретичної та практичної лінгвістики, де ті чи інші питання аналізу вирішуються з використанням понять антропоцентризм, антропоцентричний принцип: Н.А. Бардіна [4], Ф.С. Бацевич [5], О.В. Забуранна [24], С.І. Ніколюк [48] та ін.

Тематична група назв професій як варіанту людської зайнятості займає одне із провідних місць у системі лексикону за багатством та розмаїттям структурно-семантичних форм і протягом декількох десятиліть викликає інтерес багатьох лінгвістів, безпосередньо активуючи антропоцентричну спрямованість мовних досліджень. Аналіз даної групи слів мав місце в дослідженнях вітчизняних та зарубіжних лінгвістів: Т.С. Давидової [21], О.Ю. Новікової [49], Г.М. Шиманович [66-67] та ін.

Таким чином, **актуальність** дослідження зумовлена інтересом до вивчення назв професій у розрізі антропоцентричного підходу в окремих мовах та необхідністю розробки моделей опису назв професій для їх порівняльного аналізу. Науковий пошук пов'язаний з такими актуальними проблемами сучасної лінгвістики, як вивчення номінативної діяльності людини, визначення мотиваційної основи лексичних одиниць різних мов, утворення нових лексичних одиниць у зв'язку з появою нових професій, а також з відображенням суттєвих ознак особи та кількісною значущістю мовних одиниць на позначення діяльності людини.

Об'єктом дослідження є лексичні одиниці на позначення професій у сучасній англійській мові.

Предметом вивчення є структурно-семантичні характеристики лексичних одиниць на позначення професій в англійській мові.

Мета дослідження полягає у виявленні особливостей назв професій за принципом їхньої структури та бази походження в англійській мові. Досягнення окресленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- 1) узагальнити теоретичні засади вивчення номінацій на позначення зайнятості людини в сучасній лінгвістиці через призму антропоцентричності;
- 2) встановити і проаналізувати мотивуючі бази назв професій у сучасній англійській мові;
- 3) виокремити словотворчі та базові моделі іменників на позначення англійських назв професій.

Матеріал дослідження становлять іменники на позначення професій в англійській мові. Досліджувані одиниці відібрано шляхом вибірки з лексикографічних джерел.

Методи дослідження зумовлені метою і завданнями роботи. Основними методами наукового дослідження є метод аналізу словникових дефініцій, описовий та елементи кількісного аналізу.

Наукова новизна дослідження полягає в комплексній розробці корпусу одиниць англійської мови на позначення професій з точки зору їхньої словотворчої структури та мотиваційних особливостей утворення.

Теоретична значущість роботи визначається описом іменників на позначення назв професій, що є певним внеском у вивчення лексичних класів англійської мови.

Практична цінність дослідження полягає у можливості використання отриманих результатів при викладанні лексикології англійської мови, зокрема, розділів "Семасіологія" та "Словотвір".

Апробація. Основні положення, матеріали та висновки даної роботи знайшли своє висвітлення на звітній конференції студентів та магістрантів за результатами НДР у 2019-20 навчальному році.

Публікації. Основні положення і результати дослідження відображені в 1 публікації у збірнику матеріалів звітної конференції.

Структура роботи визначена її метою і завданнями і складається і вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел.

ВИСНОВКИ

Людина як суб'єкт співвідноситься насамперед з навколишнім природним світом, потім з навколишнім соціальним світом, потім з кожним індивідумом і з собою (самопізнання). Антропоцентричний фактор виявляється у: 1) діях людини з кодифікації мови; 2) обмеженні при вживанні тих чи інших висловів (табу, “пристойні” і “непристойні” вислови); 3) мовних особливостях під час спілкування чоловіків і жінок, дітей і дорослих, на службі і поза службою тощо; 4) відмінних рисах різних мов (різний семний склад слів, що позначають той самий предмет у різних мовах, різна внутрішня етимологія, різні закономірності сполучуваності слів); 5) експресивній лексиці, що показує ставлення людини до навколишнього світу; 6) утворенні нових слів; 7) використанні в мові діалектизмів, іншомовних слів.

Людина як соціальна істота є поєднанням індивідуальних, внутрішніх та суспільних, зовнішніх проявів. Під індивідуальними проявами слід розуміти біологічні ознаки людини, особливості її внутрішнього світу, а під суспільними – соціальне становище і стосунки з навколишніми. Сукупність перелічених ознак формує характер індивіда і визначає його поведінку.

Антропоцентричні номінації формуються на основі особистісних якостей індивіда, його соціальної діяльності та етноналежності. Одним з обов'язків людини як члена суспільства є її професійна діяльність, яку особа виконує задля розвитку соціуму, в якому вона існує.

Під номінативним складом мови розуміємо всю сукупність її одиниць, що називають виокремлені мовною свідомістю з позамовного континууму окремі його фрагменти, які відповідають світобаченню певної лінгвокультурної спільноти. Основні способи номінації (деривація, семантичний перенос, композитотворення тощо) є універсальними й займають центральне положення в системі номінативних засобів будь-якої мови.

Процес найменування пов'язаний з проявом мотивуючих ознак, що характеризують прості похідні й складні слова. Похідне слово – один з номінативних засобів мови, що відбиває класифікаційно-пізнавальну діяльність людей. Воно має розчленовану структуру, яка складається із семантично значущих компонентів.

Абсолютна більшість іменників на позначення професій в англійській мові є похідними дериватами. Залежно від особливостей морфологічної будови, виділено такі структурні типи назв професій: 1) кореневі; 2) конверсиви; 3) афіксальні (суфіксальні, префіксально-суфіксальні; 4) складні (композиції, афіксальні складні, складноскорочені), 5) словосполучення. Найпродуктивнішим способом творення іменників на позначення професій в англійській мові є афіксація (зокрема суфіксація), друге місце за активністю посідає осново- та словоскладання. Найменш активними способами творення є конверсія.

Словотворчі елементи, що виділяються в мотиваційному значенні назв професій у сучасній англійській мові, виражають такі типи значень: людина, яка виконує дію (-OR, -ER, -ANT, -IST, -ATOR); людина, яка працює з чимось (-ER, -ANT, -IST, -EER); людина, яка виготовляє щось (-ER); людина, яка працює у певному місці (-ER); людина, яка грає на певному інструменті (-ER); фахівець, спеціаліст у певній галузі (-IAN, -IST); нижчий за рангом, званням (SUB-). Приналежність до жіночої статі виражають форманти -RESS, -ESS, -WOMAN тощо, а до чоловічої – елемент -MAN. Решта суфіксів є малоактивними: *-ess, -ette, -ive, -e, -en, -ary, -ian/-ion*.

Досліджуваний корпус мовних одиниць сучасної англійської мови відзначається повною та частковою вмотивованістю. Повністю вмотивованими є одиниці, які переносять на себе семантику вихідного слова, а часткову вмотивованість слово має у тому випадку, коли до семантики вихідної лексеми додається новий відтінок значення. Більшість вмотивованих назв професій має повну вмотивованість. Деякі з аналізованих

одиниць є невірні орієнтованими, тобто ознака, покладена в основу їхньої внутрішньої форми, не відповідає їхній семантиці.

У назвах професій сучасної англійської мови виділяється шістнадцять мотивуючих баз: дія (43%), об'єкт + дія (20%), галузь знань (11,1%), результат + дія (4,1%), місце + дія (4%), місце діяльності (3,4%), об'єкт (3%), результат (2,6%), інструмент (2,5%), вид спорту (2,1%), стать + дія (1,5%), інструмент + дія (0,7%), службове становище + дія (0,7%), інструмент + стать (0,5%), час + дія (0,4%), дія + дія (0,4%). Для назв професій англійської мови першою за частотністю вживання є мотивація за основною дією суб'єкта, що свідчить про тенденцію англомовного середовища виводити на вербальний рівень дієвість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева Л.М. Проблемы термина и терминообразования. Пермь: ПГУ, 1998. 180 с.
2. Андрусyak I.B. Концептуалізація дійсності англійськими неологізмами кінця століття. *Вісник Харківського Національного Університету ім. В.Н. Каразіна*. Харків: Константа, 2003. № 586. С. 117-119.
3. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка. М.: Издательство иностранной литературы, 1955. 416 с.
4. Бардина Н.А. Антропоцентризм как постулат и параметр языкового моделирования. *Антропоцентричний підхід у дослідженні мови* : Матеріали VII Міжнародних Карських читань, 13-14 травня 1998 р. Ніжин-Гродно: НДП, 1998. С. 71-73.
5. Бацевич Ф.С. Антропоцентризм як один із способів вияву людського фактору в мові. *Культура мови і культура в мові*: [Зб. наук. пр. / Відп. ред. Т.І. Панько]. К.: НИК ВО, 1991. С. 81-86.
6. Бенвенист Э. Общая лингвистика. М.: Наука, 1974. 447 с.
7. Васильев Л.М. Современная лингвистическая семантика. М.: Высшая школа, 1990. 175 с.
8. Веденина Л.Г. Теория межкультурной коммуникации и значение слова. *Иностранные языки в школе*. 2000. № 5. С. 40-45.
9. Вендина Т.И. Словообразование как способ дискретизации универсума. *Вопросы языкознания*. 1999. №2. С. 27-49.
10. Вильчинский С.С. Термин и общелитературное слово. *Матеріали 6-ої Міжнародної конференції "Мова і культура"*. К., 1998. Т. 2. С. 35.
11. Виноградов В.В. Основные типы лексического значения слова. *Избранные труды: Лексикология и лексикография*. М.: Учпедгиз, 1977. С. 121-134.
12. Володина М.Н. Когнитивно-информационная природа термина. М.: Изд-во МГУ, 2000. 158 с.

13. Гак В.Г. Языковые преобразования. М.: Языки русской культуры, 1998. 768 с.
14. Гальперин И.Р. Очерки по стилистике английского языка. М.: Изд-во лит. на иностр. языках, 1958. – 458 с.
15. Голев Н.Д. Мотивация и словообразование. *Проблемы лексической и словообразовательной мотивации в русском языке*: Межвузовский сборник. Барнаул: Изд-во АГУ, 1986. С. 30-47.
16. Голев Н.Д. О семантических типах мотивационных отношений. Режим доступа: <http://lingvo.asu.ru/golev/articles/z18.html>
17. Головин Б.Н., Кобрин Р.Ю. Лингвистические основы учения о терминах. М.: Высшая школа, 1987. 103 с.
18. Гончарова Т.В. Лінгвоаксіологічна семантика агентивних номінативних одиниць із формантом -er у сучасній англійській мові: [Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04]. К., 2005. 204 с.
19. Гречко В.Н. Язык как субъективное, антропоморфное, народное явление. *Антропоцентричний підхід у дослідженні мови*: [Матеріали VII Міжнародних Карських читань, 13-14 травня 1998 р.]. Ніжин-Гродно, НДПІ, 1998. С. 207-208.
20. Гумбольдт ф. В. Избранные труды по языкознанию. М.: Прогресс, 1984. 398 с.
21. Давыдова Т.С. Ономазиологические закономерности образования и функционирования наименований лиц по профессии в современном английском языке: [Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04/ Ленинградский ордена Ленина и ордена Трудового Красного Знамени гос. ун-т]. Ленинград., 1990. 15 с.
22. Ефимов А.И. Стилистика художественной речи. М.: Издательство Московского университета, 1961. 519 с.
23. Заботкина В.И. Новая лексика современного английского языка. М.: Высшая школа, 1989. 126 с.

24. Забуранна О.В. Антропоцентричні механізми конструювання значень. *Антропоцентричний підхід у дослідженні мови*: [Матеріали VII Міжнародних Карських читань, 13-14 травня 1998 р.]. Ніжин-Гродно, НДПІ, 1998. С. 76-77.
25. Зацний Ю.А. Развитие словарного состава современной английской лексики. Запоріжжя: ЗДУ, 1998. 431 с.
26. Канделаки Т.Л. Семантика и мотивированность терминов. М.: Наука, 1977. 177 с.
27. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград: Перемена, 2002. 479 с.
28. Карташкова Ф.И. Номинативный аспект фразеологических имен. *Теория языка и речи: история и современность*. Иваново, 1999. С. 31-39.
29. Квитко И.С., Лейчик В.М., Кабанцев Г.Г. Терминоведческие проблемы редактирования. Львів: Вища школа, 1986. 150 с.
30. Кияк Т.Р. Лингвистические аспекты терминоведения. К.: УМКВО, 1989. 103 с.
31. Кияк Т.Р. Мотивированность лексических единиц. Количественные и качественные характеристики. Львов: Вища школа, 1988. 161 с.
32. Клименко Н.Ф. Композит. *Українська мова. Енциклопедія*. К.: Видавництво "Українська енциклопедія" ім. М.П.Бажана, 2004. С. 262-264.
33. Колшанский Г.В. Объективная картина мира в познании и языке. М.: Наука, 1990. С. 80-100.
34. Космеда Т.А. Конотація і типологія засобів її мовної реалізації як проблема лінгвістичної прагматики. *Матеріали Всеукраїнської наукової конференції: Семантика, синтактика, прагматика мовленнєвої діяльності*. Львів: Літопис, 1999. С. 30-34.
35. Костадинова И. Ономазиологический аспект словообразования и вопросы обучения лексики русского языка. Режим доступа: <http://rossica.spedia.net>

36. Кубрякова Е.С. Номинативный аспект речевой деятельности. М.: Наука, 1986. 158 с.
37. Кубрякова Е.С. Теория номинации и словообразование. *Языковая номинация (виды наименований)*. М.: Наука, 1977. С. 222-303.
38. Кубрякова Е.С. Части речи с когнитивной точки зрения. М.: Ин-т языкознания РАН, 1997. 327 с.
39. Левицкий А.Э. Функциональные подходы к классификации единиц современного английского языка. К.: “АСА”, 1998. 362 с.
40. Лещак С. Типы номинаций как методологическая проблема антропоцентрической ономазиологии. Режим доступа: <http://rossica.spedia.net>
41. Лопатин В.В. Рождение слова. Неологизмы и окказиональные образования. М.: Наука, 1973. 135 с.
42. Лукьянова Н.А. Экспрессивная лексика разговорного употребления: Проблемы семантики. Новосибирск: Наука, 1986. 230 с.
43. Ляшук А.М. Семантична структура юридичних термінів української та англійської мов: [Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.17]. Кіровоград, 2007. 195 с.
44. Молостова Е.П. Экспрессивный компонент семантики фразеологизмов-антропоцентризмов русского и французского языков. Казань: Издательство Казанского университета, 2000. – 23 с.
45. Муругова Е.В. Взаимодействие частей речи и способов их образования в лингвокреативной деятельности человека: [Автореф. дис. ... д-ра филол. наук: 10.02.19., 10.02.04]. Педагогический ин-т ФГОУ ВПО «Южный федеральный университет». Ростов-на-Дону, 2007. 40 с.
46. Никитин М.В. Курс лингвистической семантики: Учебное пособие. СПб: Научный центр проблем диалога, 1996. 760 с.
47. Ніколаєва Л.Б. Типологія термінів спорідненості (Типологічні, зіставні, діакронічні дослідження). Т.3. Донецьк: ДонНУ, 2006. 255 с.

48. Ніколюк С.І. Образна номінація і її антропометричність. *Взаємодія одиниць різних рівнів германських та романських мов*. Вип. 3. К.: КДЛУ, 1997. С. 123-129.
49. Новикова Е.Ю. Структура, семантика и тенденции развития наименований лиц по профессии в современном немецком языке: [Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04]. М., 2006. 189 с.
50. Номинация в ономастике: [Сборник статей]. Свердловск: Изд-во Уральского университета, 1991. 172 с.
51. Попова Е.А. Человек как основополагающая величина современного языкознания. *Филологические науки*. 2002. №3. С. 69-77.
52. Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира. М.: Наука, 1988. 216 с.
53. Сандомирская И.И. Эмотивный компонент в значении глагола (на материале глаголов, обозначающих поведение). *Человеческий фактор в языке. Языковые механизмы экспрессивности* [Отв. ред. В.Н.Телия]. М.: Наука, 1991. С. 114-136.
54. Сахарный Л.В. Словообразование в речевой деятельности (образование и функционирование производного слова в русском языке): [Автореф. дис. ... д-ра филол. наук: 10.02.01]. Ленинград, 1980. 44 с.
55. Селиванова Е.А. Когнитивная ономастиология. К.: Изд-во украинского филолого-социологического центра, 2000. 278 с.
56. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава: Довкілля-К, 2008. 711 с.
57. Смирницкий А.И. Так называемая конверсия и чередование звуков в английском языке. *Иностранные языки в школе*. 1953. №5. С. 24.
58. Снитко Е.С. Внутренняя форма номинативных единиц. Львов, 1991. 188 с.
59. Степанов Ю.С. Методы и принципы современной лингвистики. М.: Наука, 1975. С. 49-51.

60. Телия В.Н. Механизмы экспрессивной окраски языковых единиц. *Человеческий фактор в языке: Языковые механизмы экспрессивности* [Отв.ред. В.Н.Телия]. М.: Наука, 1991. С. 36-67.
61. Толикина Е.Н. О системном соотношении терминологического сочетания и фразеологической единицы. *Проблемы фразеологии*. М.-Л.: Наука, 1964. С. 150-172.
62. Туранский И.И. Семантическая категория интенсивности в английском языке. М.: Высшая школа, 1990. 172 с.
63. Харитончик З.А. Мотивированность как когнитивный признак языковых знаков. *К юбилею ученого*. [Сб. науч. тр.]. М.: МГПУ, 1997. С. 127-130.
64. Циткина Ф.А. Термінологія и перевод (к основам сопоставительного терминоведения). Львов: Вища школа, 1988. 157 с.
65. Человеческий фактор в языке: Коммуникация. Модальность. Дейксис. М.: Наука, 1992. 281 с.
66. Шиманович Г.М. Когнітивні чинники еволюції назв осіб в англійській мові ХХ століття: [Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04]. КНУ імені Тараса Шевченка. К., 2005. 20 с.
67. Шиманович Г.М. Професійний фактор в утворенні імен особи в сучасній англійській мові. *Мовні і концептуальні картини світу*. [Зб. наук. пр.]. Вип. 14. Кн. 2. К., 2004. С. 251-254.
68. Шумарова Н.П. Мовна компетенція особистості в ситуації білінгвізму. К.: Київський державний лінгвістичний ун-т, 2000. 283 с.
69. Языковая номинация (виды наименований) [Б.А.Серебренников, А.А.Уфимцева]. М.: Наука, 1977. 357 с.
70. Ярцева В.Н. Историческая морфология английского языка. М., Л.: Академия наук СССР, 1960. 194 с.
71. Cruse D.A. *Lexical Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1995. 310 p.

72. Herbert A. The Structure of Technical English. L.: Longmans Green & Co Ltd., 1965. 208 p.
73. Rood D.S. Polysynthetic Word-Formation – Wichita Contributions to the Morphology/Syntax Debate. *Morphology 2000*. Amsterdam-New York: John Benjamins, 2002. P. 293-304.
74. Trudgill P. Sociolinguists: An Introduction. Baltimore, Maryland: Penguin Books Inc., 1974. 192 p.
75. Ullmann S. Semantics. An introduction to the science of meaning. [2nd ed.]. Oxford: Blackwell, 1972. 357 p.
76. Wardhaugh R. Introduction to Linguistics. Toronto: McGraw-Hill Book Company, 1977. 268 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ФАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

77. An Etymological Dictionary of the English Language [R. Walter, W. Skeat]. – Oxford: Clarendon Press, 1956. 780 p.
78. International Standard Classification of Occupations (ILO, Geneva). Режим доступу: www.huridocs.org/tools/micro-thesauri/micro-thesaurus-10
79. Knowles F. The Oxford Dictionary of New Words. Oxford: Oxford University Press, 2000. 786 p.
80. Longman Dictionary of Contemporary English [Director Della Summers]. New ed. Longman, 2003. 1950 p.
81. Webster's Revised Unabridged Dictionary: ARTFL Project. Режим доступу: http://humanities.uchicago.edu/orgs/ARTFL/forms_unrest/webster.form.html